

Jóhannes B. Sigtryggsson

Nýjar reglur Íslenskrar málnefndar um greinarmerkjasetningu. Yfirlit yfir breytingar

Undanfarin þrjú ár hefur mennta- og menningarmálaráðherra auglýst nýjar opinberar ritreglur sem gilda um stafsetningarkennslu í skólum og útgefið efni á vegum hins opinbera. Íslensk málnefnd hefur samið þessar nýju reglur eins og kveður á um í 6. gr. laga um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls (nr. 61/2011). Mennta- og menningarmálaráðherra gaf út fyrri hluta reglnanna 6. júní 2016 í auglýsingu nr. 695 um setningu íslenskra ritreglna sem var birt í B-deild Stjórnartíðinda 10. ágúst sama ár¹ og seinni hlutann 27. ágúst 2018 í auglýsingu nr. 800 um setningu ritreglna sem birt var í B-deild Stjórnartíðinda sama dag.²

Þessi síðari hluti ritreglnanna fjallar um greinarmerkjasetningu og leysir af hólmi auglýsingu um greinarmerkjasetningu nr. 133/1974, með innfelldum breytingum samkvæmt auglýsingu nr. 184/1974.³

Helstu breytingar í greinarmerkjasetningu í nýju reglunum varða kommur og þá sérstaklega utan um innskotssetningar.⁴ Nú ræðst af

¹ Fyrri hluta ritreglnanna má sjá hér (Íslensk málnefnd 2016): <http://www.islenskan.is/images/ritreglur-IM-2016.pdf>. Sjá umfjöllun um þær hjá Ara Páli Kristinssyni (2017) og Jóhannesi B. Sigtryggssyni (2016).

² Seinni hluti reglnanna er birtur í fylgiskjali með auglýsingu nr. 800/2018: <https://www.stjornartidindi.is/Advert.aspx?RecordID=4c3c025d-d1b3-4786-9e29-ff2365a5f972>. Auglýsing nr. 800/2018 tekur við af auglýsingu nr. 755 um setningu íslenskra ritreglna sem gefin var út 19. júlí 2018 og birt í B-deild Stjórnartíðinda 7. ágúst sama ár. Stefnt er að því að birta allar reglurnar (695/2016 og 800/2018) í heild á vefsíðunni <http://ritreglur.arnastofnun.is>.

³ Nánari útfærsla á auglýsingum um íslenska stafsetningu og greinarmerkjasetningu nr. 132/1974, 133/1974, 184/1974 og 261/1977 er í ritreglum í *Stafsetningarorðabókinni* (2006:673–736) og taka nýjar reglur (nr. 695/2016 og 800/2018) einnig við af þeim.

⁴ Drög að nýjum reglum um kommusetningu fylgdu með skýrslu vinnuhóps Ís-Orð og tunga 21 (2019), 1–6. © Jóhannes B. Sigtryggsson. CC BY-NC-SA 4.0.

merkingu hvort innskotssetningar eru afmarkaðar með kommu eða ekki. Smávægilegar breytingar hafa einnig orðið í öðrum köflum og tilgreini ég það helsta hér á eftir.

Yfirlit yfir breytingar

Kommur

21.1.2.⁵ Kommur afmarka eingöngu innskotssetningu tengda með samtengingu ef hún felur í sér *viðbótarupplýsingar* og hægt er að setja sviga utan um innskotssetninguna eða taka hana út án þess að merking aðalsetningarinnar glatist.

Þetta hús, sem var byggt 1920, er elsta húsið við götuna. (Innskotið „sem var byggt 1920“ geymir viðbótarupplýsingar sem hægt er að setja sviga utan um.

Ekki skal afmarka með kommu innskotssetningu tengda með samtengingu ef innskotssetningin er ómissandi hluti af merkingu aðalsetningarinnar, afmarkar hana nánar og ekki er hægt að setja sviga utan um hana.

Sá sem fæst við erfitt verkefni verður að leggja hart að sér.

Nemandi sem stundar námið vel mun ná góðum árangri.

Nokkrir sem ég þekki ætla til Akureyrar í sumar.

Alltaf þegar veðrið er gott sit ég úti í garði.

Þetta er breyting frá eldri reglum um greinarmerkjasetningu frá 1974 (auglýsingar nr. 133 og 184/1974) og nánari útfærslu þeirra í ritreglum *Stafsetningarorðabókarinnar* (2006). Þar fór kommuþing við innskotssetningar eftir því hvaða orð fóru næst á undan innskotssetningunum: Ekki voru kommuþing ef á undan fór fornafrnið *sá* eða atviksorðið *þar*, val var um kommu ef önnur fornafrnið eða atviksorð fóru á undan en annars voru alltaf hafðar kommuþing.⁶

lenskrar málnefndar um ritreglur 23. ágúst 2015 (sjá <http://www.islenskan.is/images/Islenskar-ritreglur-drog-2015.pdf>).

⁵ Feitletruð tala vísar hérna til greinarnúmers í nýju reglum.

⁶ Sjá ritreglur í *Stafsetningarorðabókinni* (2006:723–726). Samkvæmt eldri reglum (1974, 2006) væru því ekki kommuþing í fyrstu setningunni hér fyrir framan, kommuþing hins vegar í annarri setningunni og val um kommuþing í þriðju og fjórðu setningunni.

21.1.3. Skýrar er kveðið á um það en í fyrri reglum að nota megi kommur til að auðkenna hlé í lestri og þá sérstaklega í löngum málsgreinum.

Ég settist að í bæjarfélaginu fyrir 17 árum og hef ætíð unað hag mínum vel þar innan um fjölskrúðugt mannlíf, en síðustu misseri hefur það dálítið breyst.

21.2.6. Kommur afmarka ekki starfsheiti, titla og frændsemsorð ef þau eru aðeins tvö orð (aðalorð og einkunn) en hins vegar ef þau eru þrjú eða fleiri. Í eldri reglum voru kommur settar ef orðin voru fleiri en eitt.

Jói frændi okkar kom í veisluna.

Agnes M. Sigurðardóttir biskup Íslands vígði kirkjuna.

Jónas Hallgrímsson, skáld og náttúrufræðingur.

21.2.7. Kommur eru valfrjálsar milli tveggja lýsingarorða eða lýsingarháttar ef bæði orðin vísa til nafnorðsins sem þau standa með (hægt að setja og í staðinn fyrir kommu). Þetta er eins og í fyrri reglum.

Þarna var gömul góð kona.

Þarna var gömul, góð kona.

Ef lýsingarorð eða lýsingarháttur myndar hins vegar heild með orði sem það stendur með þá er ekki höfð komma ef á undan fer annað lýsingarorð eða lýsingarháttur. Áður var val um kommu eða ekki.

Þetta er góð gerilsneydd mjólk.

Punktur

22.6. Ekki er bil á eftir orði í skammstöfun (*m.kr., ef.et.*) nema milli tveggja skammstafana sem hvor um sig er sjálfstæð eining og ekki mynda merkingarheild (*próf. dr.*). Í ritreglum í *Stafsetningarorðabókinni* (2006:717) var hins vegar haft stafbil milli tveggja skammstafaðra orða aftan við skammstöfun sem er tveir eða fleiri stafir (*ma. kr. en m.kr.*).

m.kr.

ma.kr.

ef.et.

próf. dr.

o.s.frv. o.s.frv.

Strik og bönd

26. Umfjöllun um bönd og strik er ítarlegri en í auglýsingunni 1974. Fjallað er sérstaklega í fyrsta sinn í greinarmerkjareglum um notkun millistrika (tilstrika, stuttra þankastrika).

Tilvitnunarkerki (gæsalappir)

28.2. Einföld tilvitnunarkerki eru höfð utan um merkingu orða eða orðasambanda. Þau eru ‘ ’ eða , ‘. (Í reglunum 1974 og 2006 var eingöngu getið um , ‘.)

Orðið fákur merkir ‘hestur’.

Orðið fákur merkir ‘hestur’.

Tvípunktur

29.4. Notaður er upphafsstafur á eftir tvípunkti ef um er að ræða fullkomna sjálfstæða málsgrein eða sérnafn en lítill ef um er að ræða ófullkomna málsgrein. Í fyrri reglum var val um stóran eða lítinn staf í seinna tilvikinu.

Loks var þetta ákveðið: Óskað verður eftir nauðasamningum hið fyrsta.

Hann er seinheppinn eins og fyrri daginn: missir af flugvélinni og tefst í þrjú daga.

Upphrópunarmerki

30.2. Þetta er ný grein:

„Yfirleitt er betra að láta spurningar sem eru í raun upphrópanir enda á upphrópunarmerki en spurningarmerki. Ekki er mælt með því að láta setningu enda bæði á upphrópunarmerki og spurningarmerki.

Hvernig gátuð þið gert þetta!“

Orðskipting

33. Sérkafla er um orðskiptingu og nánari reglur en áður.

Heimildir

Ari Páll Kristinsson. 2017. Nýjar ritreglur 2016. *Orð og tunga* 19:215–217.

Auglýsing um setningu íslenskra ritreglna nr. 800/2018. 31. ágúst 2018. Stjórnartíðindi. B-deild. www.stjornartidindi.is (október 2018).

Íslensk málnefnd. 2016. Ritreglur. Auglýsing mennta- og menningarmálaráðuneytis nr. 695/2016 með leiðréttingum. <http://islenskan.is/images/ritreglur-IM-2016.pdf>. (október 2018).

Jóhannes B. Sigtryggsson. 2016. Greinargerð um helstu breytingar á ritreglum. *Skíma* 39:40–41.

Lög um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls nr. 61/2011. <https://www.althingi.is/altext/stjt/2011.061.html> (október 2018).

Stafsetningarorðabókin (ritstj. Dóra Hafsteinsdóttir). 2006. Ritreglur, bls. 673–736. Reykjavík: Íslensk málnefnd / JPV.

Lykilorð

greinarmerki, greinarmerkjasetning, stafsetningarreglur, ritreglur, stafsetning

Keywords

punctuation, spelling rules, orthography rules, orthography, spelling

Abstract

This is a overview over the main changes in new official rules about punctuation in Icelandic published by the Ministry of Education, Science and Culture in 2018. The Icelandic Language Council made these new rules that supersede older official punctuation rules from 1974.

Jóhannes B. Sigtryggsson
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Laugavegi 13
IS-101 Reykjavík
johannes.b.sigtryggsson@arnastofnun.is